

Εγκυρο εργαλείο για φιλόστορες

Η έκδοση των «Νεαρών» των βυζαντινών αυτοκρατόρων αποτελεί μια ακόμη πολύτιμη συνεισφορά του Νίκου Σβορώνου στην ιστορία των θεσμών της βυζαντινής αυτοκρατορίας

NICOLAS SVORONOS, «*Les Nouvelles des empereurs Macédoniens concernant la terre et les stratiotes*», **ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ Π. Γουναρίδη, ΣΥΝΕΚΔΟΣΗ** του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1994, σ.σ. i-ix και 1-297.

Της **ΔΑΦΝΗΣ ΠΑΠΑΔΑΟΥ**
Λέκτορας της Ιστορίας του
Δικαίου στο ΑΠΘ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Δεν είναι η πρώτη φορά που βλέπουν το φως της δημοσιότητας οι καρποί μακροχρόνιων ερευνών του Νίκου Σβορώνου πάνω σε κείμενα τα οποία αποτελούν πηγές της Ιστορίας του Δικαίου στο Βυζάντιο. Η θεμελιακή αυτή έρευνα, που τον καθιέρωσε διεθνώς ως έναν από τους κορυφαίους Έλληνες βυζαντινολόγους, συμπληρώνεται τώρα με την παρούσα, μεταθανάτια, έκδοση δεκατεσσάρων νομοθετημάτων (Νεαρών) των αυτοκρατόρων του 10ου αιώνα, που επιμελήθηκε. Με τις Νεαρές αυτές οι μονάρχες της μέσης βυζαντινής περιόδου επεδίωξαν να αντιμετωπίσουν ένα ριζόν πρόβλημα της εποχής τους: την επέκταση της ισχύος των αριστοκρατών-μεγαλοιδιοκτητών της γης σε βάρος των μικροκαλλιεργητών-στρατιωτών, οι οποίοι αποκτώντας από το κράτος καλλιεργήσιμη γη, εκτός από τη συντήρησή τους σε περιόδους ειρήνης εξασφάλιζαν στην αυτοκρατορία ένα γηγενές και ανά πάσα στιγμή διαθέσιμο μάχημο δυναμικό.

Οι Νεαρές αυτές θα μείνουν πάντως στην πράξη γράμμα κενό. Η προσπάθεια των Μακεδόνων αυτοκρατόρων, ώστε μέσα από την προστασία της μικρής έγγειας ιδιοκτησίας να διατηρήσουν την οικονομική και στρατιωτική διάρθρωση της αυτοκρατορίας, τελικά δεν θα ευδοχωθεί. Οι αιώνες που θα ακολουθήσουν θα σφραγιστούν από την οριστική κυριαρχία της αριστοκρατίας της γης επί των στρατιωτικών κτημάτων, γεγονός που εκτός από στρατιωτικές και οικονομικές θα έχει ακόμα κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις, και θα σημαίνει εντέλει την ουσιαστική αποδυνάμωση της εξουσίας των βυζαντινών αυτοκρατόρων.

Βιβλίο αναφοράς

Το βιβλίο ενδιαφέρει και αρχήν τους βυζαντινολόγους και τους ιστορικούς του Δικαίου, δεδομένου ότι αποτελεί γι' αυτούς ένα βασικό βιβλίο αναφοράς. Η έκδοση των Νεαρών (που καταλαμβάνει ολόκληρο το τρίτο κεφάλαιο) στηρίζεται στο σύνολο της χειρό-

Ανάγλυφο βυζαντινού αυτοκράτορα σε μάρμαρο, ύστερος 12ος αιώνας. (Συλλογή Dumparton Oaks, Ουάσιγκτον).

η οποία αναλύεται στο πρώτο κεφάλαιο. Η έρευνα όμως δεν εξαντλείται εδώ. Επεκτείνεται και σε οποιαδήποτε άλλη μαρτυρία σχετίζεται με τα παραπάνω νομοθετήματα. Ετσι, στο τέταρτο κεφάλαιο έχουν συγκεντρωθεί όλα τα διευκρινιστικά ή συμπληρωματικά στο κείμενο των Νεαρών σχόλια συγγραφέων ή μεταγενεστέρων με αυτές σχολιαστών, τα οποία διασώθηκαν εγκατεσπαρμένα σε διάφορα χειρόγραφα. Στο πέμπτο, άλλωστε, κεφάλαιο επανεκδίδονται όσες γνωστές αποφάσεις βυζαντινών δικαστηρίων θεμελιώθηκαν στην εφαρμογή των συγκεκριμένων διατάξεων.

Και για μη ειδικούς

Παρά τις αυστηρά φιλολογικές του προδιαγραφές το βιβλίο απευθύνεται όμως και στους μη ειδικούς φιλόστορες. Ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να παρακολουθήσει, με έμμεσο τρόπο, την εξέλιξη του τόσο σημαντικού αυτού ζητήματος από τις απαρχές της γένεσής του. Στο δεύτερο κεφάλαιο, συγκεκριμένα, γίνεται μια αναδρομή στα μέτρα που προγενέστεροι των Μακεδόνων αυτοκράτορες πήραν, στην προσπάθειά τους να αναχαιτίσουν την εδραίωση της μεγάλης έγγειας ιδιο-

κानεί, υπήρξε πάντοτε λανθάνον στο Βυζάντιο. Το κείμενο του Σβορώνου, που είναι διατυπωμένο στα γαλλικά, συνοδεύεται από έναν πίνακα βιβλιογραφίας, η οποία είναι απλώς ενδεικτική (έκτο κεφάλαιο). Η έκδοση ολοκληρώνεται με τρία ευρετήρια (γενικό, χειρογράφων και νόμων), που συντάχθηκαν με φροντίδα του επιμελητή της έκδοσης Πάρι Γουναρίδη.

Εγκυρο, σύγχρονο

Η καθαρά επιστημονική έκδοση των Νεαρών κάνει το βιβλίο του Σβορώνου ένα εγκυρο εργαλείο έρευνας. Αντικαθιστά παλαιότερες, απαρχαιωμένες πλέον, εκδόσεις των νομοθετημάτων αυτών, που χρησιμοποιούνταν ακόμα από τους ερευνητές και που χρονολογούνται τον περασμένο αιώνα.

Η θεματική επιλογή του υλικού, που επιτρέπει την παρακολούθηση — μέσα από τη νομοθεσία — ενός οξέυτατου κοινωνικοπολιτικού προβλήματος στη διαχρονική του εξέλιξη, καθιστά το έργο ένα χρήσιμο βοήθημα επίσης για όσους ενδιαφέρονται να εξοικειωθούν με τα προβλήματα της εσωτερικής ιστορίας του ανατολικού ρωμαϊκού κράτους των